

Horák, Bohuslav

Daniel Vetter

In: Horák, Bohuslav. *Daniel Vetter a jeho "Islandia"*. Brno: Filozofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1931, pp. [7]-19

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/118780>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

DANIEL VETTER.

Daniel Vetter (Strejce), autor „Islandie“, byl čtvrtý syn Jiřího Strejce, známého českého spisovatele, překladatele Žalmů a Kalvinovy Instituce¹. Daniel sám podpisoval se Vetterus na dopisech i na vydáních své Islandie. Vetterus se zove v universitních záznamech a v dekretech bratrských, a tak nazývá jej vždy také Komenský.

Je-li možno počítati s naprostou spolehlivostí imatrikulačních zápisů leidských, lze datum Vetrova narození položit se značnou přesností na samý konec léta nebo na počátek podzimu roku 1592 (určitěji na dobu mezi 13. srpnem a 13. říjnem). Jde totiž o tyto tři zápisy v Album studiosorum Academiae Lugduno-Batavae. První zápis je z 12. srpna 1623: Daniel Vetterus Leucopolites, Moravus 30 T(theologus); druhý z 13. října 1625: Daniel Wetterus Moravus 33 T; třetí ze 17. července 1630: Daniel Vetterus Moravus 37. T.²

Ježto čísla při jméně Vetrově uvedená (30, 33, 37) znamenají patrně rok života zapsaného, lze srovnáním těchto roků vymeziti dobu, kdy se narodil. Je-li při datu 12. srpna 1623 zapsán jako 30letý a 17. července 1630 jako 37letý, 13. října 1625 však jako 33letý, plyne z toho, že den jeho narození připadá mezi 13. srpna a 13. října³.

¹ Daniel Stregicius Vetterus, quartus Georgii Consenioris filius, ... čtete u Adriana Regenvolscia, Systema Historico-Chronologicum Ecclesiarum Slavonicarum per Provincias varias. Trajecti ad Rhenum 1652, p. 337.

² Album Studiosorum Academiae Lugduno-Batavae. Hagae Comitum 1875, p. 170, 188, 228.

³ Na základě týchž záznamů došel R. Vonka k závěru, že se Daniel Vetter narodil „buď roku 1592 anebo — a to pravděpodobněji — roku 1593“. Vonka v svém článku přesně pramen, z něhož záznamy pocházejí, neuvedl,

Podobně jako jeho starší bratr Jan připojil také Daniel ke svému jménu častěji ještě: *Leucopolites Moravus*. Tak je zapsán na universitě v Heidelbergu⁴, na akademii v Leidenu (zápis z 12./8. 1623), tak čteme v přípisu Vetrových na konci staré rukopisné bible, jím před zničením zachráněné⁵, a na titulním listě německého vydání *Islandie* z roku 1640⁶.

Starší bratr Danielův Jan zval se *Leicopoliensis* a *Leucopolitanus*⁷. Nelze pochybovat o tom, že *Leucopolis* značí Hranice (něm. *Weißkirchen*)⁸, odkud se Jiří Strejc, otec Danielův, přestěhoval do Židlochovic. Přenesl tam podle Jirečka své sídlo roku 1590. „Stalo se to ne dobrovolně, nýbrž následkem pře líčení, kteréž toho roku synoda lipnická proti němu zavedla. Br. Streyc nehrubě dbal na staré řády, nýbrž chodil svou cestou volněji, než toho Bratří mohli snést. Prodlením času se naň nastrojilo žalob, že déleji nemohlo se smlčeti. V učení i v obřadech uvozoval novoty, s jměním bratrským nakládal o své ujmě, rozkazy Starších mimo sebe pouštěl,

poznámenal jenom, že nalezl v Leidenu zápis. R. Vonka, Daniel Strejček. Současník a spolupracovník Komenského. (Příspěvek k dějinám české literatury.) *Věstník Pedagogický*. Praha 1925, roč. III, 169.

⁴ Dan. Vetterus *Leucopolites Mor.* Zápis ze 17./9. 1618. J. V. Šimák, *Studenti z Čech, Moravy a Slezska na něm. univ. v XV.—XVIII. stol.* Č. Č. M. 1905, roč. 79, str. 419.

⁵ V rukopisné bibli v majorátní knihovně nostické v Praze je na I. listě v rohu poznámka: *Biblia haec S. sunt a me Daniele Vettero Leucopolitae Moravo a dilaceratione totalique interitu sex circiter imperialibus liberata et redempta vicissimque a me introligata et octo imperialibus vendita. Scriptum Lessnae Polonorum 30. Julii 1635.* J. V. Šimák, *Rukopisy majorátní knihovny hrabat z Nostitz a Rhienecku v Praze.* (Soupis rukopisů vydávaný I. a III. třídou České akademie.) V Praze 1910, str. 141, čís. 218.

⁶ *Durch Danielem Vetterum Leucopol: Moravum.*

⁷ *Johannes Wetterus Leicopoliensis M(oravus)* je zapsán r. 1605 na universitě v Herbornu. V. Č. A. 1920, str. 47. *Joh. Wetterus Leucopolitanus* zní zápis z 28. února 1607 na universitě v Marburce (J. V. Šimák, *Studenti z Čech, Moravy a Slezska na něm. univ. Č. Č. M. 1906, roč. 80, str. 123*). *Sborník Schola Sigenensis* z r. 1607 obsahuje v odd. II, c. 13, šest distich *Johannis Vetteri Leucopolitani Moravi* (podle Truhláře). Jan zemřel r. 1617 (*Regenvolscius, Systema Historico-chron.* p. 333, kde je zaznamenáno ještě několik dalších dat životopisných o Janu Strejci (Vetterovi).

⁸ Srov. též Součkovu poznámku v Č. Č. M. roč. 48. 1924. Str. 223. — Jenom E. Walter uvádí za rodiště Danielovo Bělou pod Bezdězem. (Čs. R. I.)

a podobné věci konal. Když mu poklésky jeho vytýkány, z počátku se vzpouzel, posléze pak, když mu vše, v ústa i v oči vepčáno bylo, poddal se a toužebně prosil, aby se s kázní, kteráž naň byla pohotově, poodložilo (Dekr. 247). Nicméně musil změnit působitiště své. Od té doby choval se rozvážně⁹. Synoda, na níž se konalo líčení se Strejcem, zasedala v Lipníku roku 1591 (ne r. 1590)¹⁰. Je možné, snad i pravděpodobné, že Jiří Strejc se přestěhoval z Hranic teprve po narození svého syna Daniele, tedy po roce 1592, smíme-li totiž slovo Leucopolites při jméně tohoto vykládati (což se ovšem podobá velmi pravdě) za označení jeho rodiště.

V Židlochovicích zemřel Jiří Strejc, jsa správcem tamního sboru bratrského, 23. ledna 1599, dosáhnuv 63 let¹¹.

V působišti svého otce, v Židlochovicích, prožil Daniel patrně léta svého dětství. Určitou zprávu o něm¹² znám teprve z roku 1613, kdy v mladém ještě věku podnikl cestu na Island¹³.

Ke konci druhého desetiletí 17. stol. setkáváme se s Vettrovým

⁹ J. Jireček, Rukověť II, str. 250.

¹⁰ A. Gindely, Dekrety Jednoty Bratrské. Praha 1865, str. 243. Líčení se Strejcem na str. 247—49.

¹¹ O Jiřím Strejcovi je v „Knize úmrtí“ zachován tento zápis: Léta Páně 1599. V Pátek po 2. Neděli po třech Králích mezy 5. a 6. hodinou na noc na sobotu vmrzl mých let 63 Bratr Girzjk Streyc na ten čas zpráwce zboru Židlochowského: a tu pochován na den S^o Pawla na wjru obrácenj. Muž věčný, pilný a při vykládánj Biblj nowé mnoho práce wedaucý, wyložil též na česko Institutiones Calujnj. Žalmy k spjwánj sformowál podle spusobu Kalwinystského. Mezy starssjmi v Radě mjsto měl (J: m: Zřjzen k Kněžstw jw Přerowě 1567). Srov. Todtenbuch der Geistlichkeit der Böhm. Brüder, herausgeg. v. Jos. Fiedler (F. R. A. I. Abth., Bd. V, p. 292). — Pátek po druhé neděli po Třech králích připadl roku 1599 na 23. ledna (srov. kalendář č. 21 v Emlerově Rukověti chronologie). Jestliže Jos. Jireček (Rukověť II, 250) za den Strejcova úmrtí udává 25. leden, jde o omyl. 25. leden (obrácení sv. Pavla) byl den Strejcova pohřbu. Jiří Strejc asi již delší dobu churavěl, jak plyne ze zápisu o shromáždění Bratří starších v červnu 1598 na Karmeli: B. Jakub Veliký a B. Jiřík Strejc pro nedostatek zdraví přítomni býti nemohli, však psaním se v jednomyslnosti ohlásili. (A. Gindely, Dekrety str. 274). Přerovské synody, konané v červenci 1594, se Jiří Strejc ještě zúčastnil (tamtéž str. 261).

¹² Jirečkův údaj (Rukověť II, 248), že Daniel Vetter „za mladších let žil v Náměšti a na Králicích, kdež se nepochybně vyučil umění kněhtiskářskému“, nelze z pramenů doložit.

¹³ O Vettrově islandské cestě srov. kap. II. tohoto spisu.

jménem v zápise na universitě v Heidelbergu ze 17. září 1618 a z 2. června 1619 (kdy jest zapsán na theologii)¹⁴. Tam stal se pak také učitelem češtiny Bedřicha Jindřicha, nejstaršího syna Bedřicha Falckého. Ale s Bedřichovým pádem končilo se i poslání učitele jeho syna¹⁵. Vetter pak pokračoval v svých theologických studiích v Leidenu, jak dokládají již uvedené zápisy v albu studujících na tamní akademii. V Leidenu se setkal s Martiniem z Dražova, který se v své Obráně dovolává též Daniele Vettra¹⁶. V Leidenu je datován také list (20. listopadu 1630), jímž věnoval Daniel nový otisk otcových Žalmů Ruprechtovi falekrabímu Rýnskému¹⁷.

Z Holandska přibyl Vetter roku 1632 mezi exulanty do Lešna.

Tam byl na synodě Bratří starších v sobotu, dne 9. října, spolu s pěti jinými bratřími ordinován k úřadu kněžskému¹⁸ a svěřeno mu řízení bratrské tiskárny. O tom stalo se na shromáždění bratří v týdnu, následujícím po neděli 10. října, toto usnesení: „Když p. Bůh minulých dnů B. Matouše Krokocinského impressora z světa vzal, zvolen za impressora též impressi B. Daniel Vetterus, tak aby od té chvíle péče o ni se ujal, pod počet a rejstříky všecko uvedl, a jak při tom potřebí, tak o tento Jednoty klinot věrně se staral, což on k sobě i přijal. Zatím pak k dodělení řádu Jednoty, a bylo-li by co víc potřeby, za pomocníky mu zanechání B. Krokocinského synové, jímž co by za práci jejich odtud vycházeti mělo, to se k rozeznání a mezi nimi toho spořádání B. Matějovi Prokopovi s pomocníky jeho v Lešně poroučí¹⁹.“

V Lešně byl Daniel Vetter záhy mezi těmi, kdož se ucházeli o Kristinu Poniatowskou, sličnou schovanku Komenského, a jemu dána přednost před uchazeči ostatními. Když byla vlastní jednání

¹⁴ J. V. Šimák, Č. Č. M. 1905 (roč. 79), str. 419.

¹⁵ Komenského *Historia revelationum Christophori Kotteri, Christinae Poniatoviae, Nicolai Drabici* (1659), str. 130; *Lux e tenebris* (1665): *Revelationes Christinae Poniatoviae* (1664), str. 124.

¹⁶ Obrana M. Samuele Martinyusa z Dražova 1636, str. 432/33. Pobyt Martiniův v Leidenu je doložen k roku 1626. (Jireček. Rukovět II, 13.)

¹⁷ Jireček, Rukovět II, 248.

¹⁸ A. Gindely, *Dekrety Jednoty bratrské*, str. 277.

¹⁹ A. Gindely, *Dekrety Jednoty bratrské*, str. 282.

na říjnové synodě ukončena²⁰, slaven byl ještě před jejím rozehodem sňatek Daniele Vेत्रa s Kristinou Poniatowskou, jemuž žehnal Vavřinec Justin, senior právě zvolený²¹.

Manželka Vetrova, Kristina, pocházela z polského rodu. Otec její byl Julian Poniatowski, matka Žofie Pawlowska. Kristina narodila se 4. března 1610 v pruském Łasině, odkud se odstěhovala rodina Poniatowských r. 1615 do Čech, kde Julian Poniatowski se stal rektorem bratrské školy v Mladé Boleslavi. Vlnou persekuční odtud vypuzen, nalezl útočiště na Moravě. Karel starší ze Žerotína ustanovil jej svým knihovníkem v Náměšti. Po smrti paní Poniatowské (zemřela 27. září 1626) přijala baronka Zárubová (rodilá Engelburgová ze Zelkingu) Kristinu do svých služeb na hradě Branné při horním Labi. Kristina se tam odebrala se svým otcem v říjnu r. 1627.

Již následujícího měsíce (v listopadu) dostavily se u Kristiny vise, které její jméno učinily známé²².

²⁰ „V pondělí po nešporném modlení rozpuštění sou B. ministrové“ (A. Gindely, Dekrety str. 283). Ježto bylo po neděli (10. října) „následujících dnů při jiných věcech pracováno“ (Dekrety, str. 278), připadlo ukončení synody patrně na 18. října.

²¹ Komenský, *Historia revelationum*, str. 130; *Lux e tenebris: Revel. Christinae Poniatoviae*, str. 124/25: 3. Cum igitur anno 1632 Daniel Vetterus, Moraviae ministerii s. candidatus (antea Friderici regis primogeniti filii, Friderici Henrici, designati Bohemiae regis, in Bohemica lingua informator, a principis illius infelici fato functione sua dimissus) ex Hollandia Lesnam venisset exulatum, ille prae caeteris cui desponsaretur, placuit et factum est. 4. Quia vero inciderat synodus celebris (mense Octobri) in qua fuit pastorum sex (inter quos ipse Vetterus), antistitum vero quatuor, ordinatio, visum fuit Christinae, tanquam ecclesiae pupillam, in omnium conspectu (majoris honestatis ergo) sponso suo tradi. Laboribus ergo synodalibus finitis, ante ultimam communem coenam (apud nos enim in synodis ut labores ita refectio in publico, et ex publico, fiunt) omnium in praesentia copulatio a Laurentio Justino, recens creato antistite, peracta, convivioloque illo synodali, et omnium appreciationibus bonis, firmata est.

²² První vidění měla Kristina 12. listopadu 1627. Extatické záchvaty končily se 27. ledna 1629, kdy Kristina upadla do stavu podobného smrti (*Historia revelationum*, str. 135. *Lux e tenebris: Revel. Christ. Poniat.*, str. 129). O těchto visech pojednávají: J. Zoubek, O proroctvích za války třicetileté zvláště o Kristině Poňatovské, Č. Č. M. 1872 (roč. 46), str. 11 a d.; J. Goll, Příspěvky k životopisu Komenského, Č. Č. M. 1874 (roč. 48), str. 264 a d.

Ke konci ledna 1628 vracela se Kristina z Jičína, kamž byla donesla Valdštejnovi dopis s výzvou, aby činil pokání. Tu dostavilo se u ní nové vidění. Podle rozkazu, kterého se jí ve vidění dostalo, vydala se Kristina v průvodu pana Sadovského do Lešna. Přibyli tam 8. února. Na žádost baronky Zárubové, která o svou dceru (tak byla zvyklá Kristinu nazývati) velmi pečovala, přijal Komenský Kristinu, jež v únoru osiřela, za svou schovanku.

S Danielem Vettrem měla pět dětí, dva syny, Daniele a Jiřího, a tři dcery, Johanu, Žofii a Dorotu. V červnu roku 1644 počala Kristina, s níž žil Daniel Vetter v „plné shodě, jiným k vzoru“, churavěti a 6. prosince téhož roku zemřela „věrná družka“ jeho života na tuberkulosu²³.

Jakožto typographiae curator²⁴ měl Vetter obstarávati v Lešně, kamž byla bratrská tiskárna přenesena z Moravy, tisk dobrých knih, jichž bylo právě potřeba²⁵. Soupis jeho tisků, které známe

(Vybrané spisy drobné II [1929], str. 190 a d.), J. Kvacsala, Johann Amos Comenius (Leipzig 1892), str. 107 a d. Julian Poniatowski, odpůrce Kotterův, díval se se svrchovanou nedůvěrou také na proroctví své dcery. Ale nedlouho před svou smrtí (zemřel 16. února 1628 v Lešně), když byl Kristinu navštívil, uvěřil. Stanovisko Bratří k proroctvím Kristininým nebylo jednotné. Ve sporu o pravost vidění měla rozhodnout synoda, k níž došlo na jaře r. 1629, ale rozhodnutí nepřinesla.

O životě Poniatowského, původně katolického mnicha, který přestoupil později k Jednotě bratrské, jsme zpraveni Komenským (Hist. revel., str. 32, 33, 135; Lux e tenebris: Revelationes Christ. Poniat., str. 5, 128) a Regenvolsciem (Systema Historico-chronologicum, str. 336).

²³ Tato životopisná data poskytuje Komenský (Historia revel., str. 84, 85, 130, 133—135; Lux e tenebris: Revelationes Christ. Poniat., str. 79, 124, 25, 127—129).

²⁴ Tak jej nazývá Regenvolscius, Syst. Histor.-chronol., str. 337.

²⁵ ... cura ad libros bonos pro tempore hoc necessarios in lucem promovendum (Komenský, Hist. revel., str. 133; Lux e tenebris: Revel. Christ. Poniat., str. 127). Podle slov později užitých: ex officina Typographica Danielis Vetteri, Gymnasii Typographi nevyklučuje W. Bickerich možnost, že tiskárna přešla snad časem ve vlastnictví Vetrovo. (Zeitschr. d. Hist. Gesellsch. f. d. Prov. Posen, roč. 19 [1904], str. 42.)

Současně s bratrskou tiskárnou, řízenou Vettrem, byla v Lešně ještě druhá, luterská tiskárna Wiganda Funcka (o ní srov. článek Bickerichův na u. m., str. 43 a d.).

z let 1634—1655, obsahuje (v. výčet let u Krčka)²⁶, Estreicherova Bibliografia Polska²⁷ a Bickerichův článek: Zur Geschichte des Buchdruckes und des Buchhandels in Lissa²⁸. — Výčet Vetrových tisků v těchto soupisech lze doplnit ještě německým vydáním „Islandie“ z roku 1640²⁹.

O poměrech, v jakých Vetter v Lešně žil, nemáme bližších údajů, ale to, že jeho jméno čteme v seznamu, jež sestavil Komenský a jenž zaznamenává osoby z Jednoty, podporované od Ludvíka de Geer, dává tušit, že lešenský knihtiskař neoplýval pozemskými statky. Roku 1647 je uveden Daniel Vetter v seznamu podporovaných na místě dvanáctém s příspěvkem 14 imperiálů (říšských tolarů)³⁰, roku následujícího (1648) dostal 8 imperiálů³¹.

O městě Lešně uprostřed 17. století získáváme názorný obraz z popisu v Komenského Excidium Lesnae³². Město mělo tehdy okolo 12.000 obyvatelů³³. Za svůj vzrůst děkovalo Lešno emigraci, která tam přicházela z Čech po roce 1620, ze Slezska v letech 1628 a

²⁶ Kwart. Hist. IX. 115.

²⁷ Czesć II, Tom. I (Ogólnego Zbioru. Tom. VIII.), Kraków 1882, str. 221—286.

²⁸ Zeitschr. d. Hist. Gesellsch. für die Provinz Posen. Herausgeg. v. R. Prümers. Jahrgang 19, Posen 1904, str. 36—42.

²⁹ O českém textu Islandie z r. 1638 srov., co pověděno zde na str. 37.

³⁰ Korrespondence Jana Amosa Komenského. Listy Komenského a vrstevníků jeho vydává J. Kvačala (Spisy Jana Amosa Komenského čís. 5, Korrespondence II). V Praze, nákl. České Akademie. 1902 str. 193, čís. 20. Některé podrobnosti, sem náležející, uvedl E. Walter v předběžné zprávě o dvou dosud neuvěřených listinách, týkajících se Geerových podpor. zaslaných členům Jednoty bratrské v Polsku a v Uhrách. Podpory byly poukázány Komenskému Ludvíkem de Geer prostřednictvím kupce Abrahama Clemense v Gdansku. E. Walter, Xen. Prag., str. 205.

³¹ E. Walter, na u. m., str. 205.

³² Excidium Lesnae vydal Fr. Nesemann roku 1894 v programu lešenského gymnasia. Comenii Lesnae excidium und Vindicationis fama et conscientiae calumniae tertia et quarta herausgeg. von Prof. Dr. Franz Nesemann. Beilage zum Programm d. kgl. Gymnasiums zu Lissa i. P. Ostern 1894. Progr. Nro. 158. Lissa i. P. 1894. W. Bickerich pořídil německý překlad s věcnými poznámkami, který vyšel jako 3. sešit jím vydávané sbírky (Aus Lissas Vergangenheit, Quellen und Forschungen zur Geschichte Lissas. Stolp (Pomm.) s. a. s názvem: Comenius, Die Zerstörung Lissas im April 1656.

³³ W. Bickerich, Aus Lissas Vergangenheit, Heft 3, str. 30, pozn. 7.

1629 a měla svého ochránce ve vojvodovi Rafaelovi Leszczyńském³⁴.

„Tak se stalo, že Lešno zvětšené o mnoho ulic, vzrostlo na velmi rozsáhlé město, jež mělo tři náměstí, čtyři chrámy, slavné gymnasium, více než 20 ulic, 1600 domů, na 2000 zapsaných měšťanů a mnoho lidu bez práva městského. Také byl vystaven pro konání bohoslužby podle augšburského vyznání nádherný chrám, při němž byli činní tři duchovní, učení mužové, zároveň zřízena tu domácí škola s několika učiteli mimo společné gymnasium, k němuž byl přidělen učený muž téhož vyznání s titulem prorektora. Městským řádem, pokud nejlépe bylo lze, nalezen byl vhodný způsob nehlučně a nepozorovaně získat veřejné dávky, aniž byl někdo poškozen, tak, že byly tu prostředky, z nichž bylo možno práci dělníků najatých po několik let město obklopit valem a příkopem, bylo možno postavit brány s krásnými věžemi a konečně nádhernou radnici uprostřed náměstí starého města, již rovnou mimo Poznaň sotva ještě mělo Velkopolsko. Zkrátka tak vykvetly tu občanská etnost, řemeslo, obchod (neboť vše mohlo tu býti kupováno i prodáváno) i zbožnost, že toto město daleko předčilo jakýmsi obdivuhodným půvabem všechna města v Polsku“³⁵.

Četné větrné mlýny (útilo se jich na 70) vtiskly nejbližšímu okolí města rázovitou fysiognomii³⁶.

Podle Komenského bylo měšťanstvo v Lešně v ohromné většině evangelického vyznání, neboť k víře katolické se tam hlásilo sotva kdy více nežli tři nebo čtyři měšťané³⁷.

Za polskošvédské války, k níž došlo roku 1655³⁸, stalo se však bohaté město obětí tří denního požáru, který tam Poláci založili 29. dubna 1656. Tehdy zpusťeno bylo město, zničen jeho

³⁴ Rafael V. zemřel 1636. O něm pojednává první sešit Bickerichovy sbírky: *Aus Lissas Vergangenheit*.

³⁵ *Excidium Lesnae*, ed. Nesemann, str. 4—6.

³⁶ *Ib.*, str. 16.

³⁷ *Ib.*, str. 7.

³⁸ K ní srov. Gollův článek: Příspěvky k životopisu Komenského (Č. Č. M. roč. 48 (1874), str. 269 a d. (ve Vybraných spisech drobných. II [1929], str. 195 a d.).

blahobyt a úplně byla vyvrácena „obec věřících, která se tu shromáždila z různých krajin a národů, aby ryzejším způsobem uctívali boha“³⁹. Již 27. dubna před polednem opustili četní obyvatelé město, jak Komenský udává, asi na 300 vozech, a 28. dubna následovala pak většina obyvatelstva i s posádkou švédskou. V bažinatých lesích nad Baryczou u Góry, které dělily Polsko a Slezsko, hledali uprchlíci především úkryt. Vyklizení města dalo se s takovým spěchem, že za hodinu bylo město, jindy tak zalidněné, liduprázdné. V městě samém zbyla jenom nečetná část obyvatelů, většinou ti, jimž v útěku bránila choroba nebo stáří⁴⁰.

Po zkáze Lešna uchýlil se Daniel Vetter s jinými uprchlíky bratrskými do Břehu v Slezsku, kde tehdy vzniklo nové středisko českých exulantů⁴¹. Na prosebním listu, zasláném z Břehu 14. února 1657 Komenskému do Amsterdamu, v němž „ti, kdož z Lešna ničeho

³⁹ Super omnia vero lamentabile ecclesiam fidelium variis e locis et gentibus purioris cultus gratia huc loci collectorum ita penitus eversam... Excidium Lesnae, ed. Nesemann, str. 17,

⁴⁰ *Ib.*, str. 13, 14.

⁴¹ Bregae in Silesia (praecipua nunc dispersorum sede)... Patera, J. A. Komenského Korrespondence, str. 260.

Jireček (Rukověť I, 377; II, 249) a po něm Č. Zíbrt (*Islandia*, str. 5), J. Jakubec (*Dějiny lit. české*, Praha 1910, str. 348) a E. Walter (*Xen. Prag.*, str. 203 a *Čs. R. I.*) udávají, že Daniel Vetter doprovázel Komenského po požáru Lešna přes Krosno, Frankfurt n. O., Štětín a Hamburk do Amsterdamu odkud teprve své sídlo přeložil do Břehu. V monografiích o Komenském podobný výklad nenajdeme (srov. na př. životopisy A. Gindelyho *Üb. d. Joh. Am. Comenius Leben u. Wirksamkeit in d. Fremde. Sitzb. d. phil.-hist. Cl. d. Kais. Akad. d. Wiss.* 1855, XV, str. 516; 2. vyd. v *Comenius-Studien*. Heft 6. Znaim 1893, str. 67 a d. Zoubkův život Jana Amosa Komenského, Praha 1871, str. 79, Novákovo nové vydání Zoubkova díla. V Praze 1892, str. 215 a d., nebo Kvačálův *Johann Amos Comenius. Leipzig, 1892*, str. 375). V dopisech, které zaslal Komenský o svém útěku po lešenském požáru G. F. Harsdörfferovi (A. Patera, *Korrespondence*, str. 187, čís. 162) a Hessenthalerovi (tamt., str. 189, čís. 163) 1. září 1656 z Amsterdamu, o D. Vetrovi není zmínky. Mimo to víme z jiného líčení Komenského, že z Frankfurtu n. O. do Hamburku ho doprovázeli Pavel Hartmann a Sam. Junius, dva bohoslovectí alumni, kteří u něho zbyli (*Continuatio admonitionis fraternae de temperando charitate zelo*, cap. 120. Vydal J. Kvačala v svém *Archivu pro badání o životě a spisech J. A. Komenského*. Sešit III. V Brně 1913, str. 48). To je tuším dostatečný doklad, že Daniel Vetter Komenského do Amsterdamu nedoprovázel.

si neodnesli leč pouhý život v těle položivém a polonahém, žádají o pomoc⁴², jsou podepsáni: Johannes Felinus v. D. m. m./p., Daniel Vetterus v. D. m., Johannes Nigrinus m. p., Venceslaus Prachenský m./p.⁴³.

Zásluhou a přičiněním Komenského zahájena byla v Anglii pomocná akce ve prospěch těch, kdož byli katastrofou postiženi⁴³. Sbírkou vynesla 5900 liber šterlinků, z nichž $\frac{1}{5}$ připadla na české emigranty bratrské v Břehu. Rozdělením této částky byl pověřen Daniel Vetter s přidělenými mu kněžími, Janem Nigrinem, Václavem Prachenským a Janem Pardubským. Daniel Vetter zaujímal tehdy mezi bratrskými kněžími význačné místo. Zval se pastor vicinorumque inspector⁴⁴. Ale ruka Vetrova při rozdělování příspěvků (úkol ten připadl mu asi po každé, když nějaké podpory došly,) nebyla, jak se zdá, příliš šťastna. Ozvala se totiž nespokojenost s ním. Vetrovi a Felinovi bylo vytýkáno, „že kdy jaké dobrodiní přišlo od dobrodinců, tedy sám K. Felin s K. Vetterem toho se ujali, mezi sebou to dělili podle vůle a libosti své, komu co dali, na tom musil přestat, ani žádný se neptati, od koho to a co toho jest atd.“ Stížnosti vycházely ze samého okolí Vetrova. Jeden z těch, kdož mu činili výtky pro způsob rozdělování došlých podpor, byl Václav Prachenský, kněz jemu přidělený⁴⁵. Pokud a do jaké míry byly podobné výtky, Vetrovi učiněné, oprávněny, nelze dnes rozhodnout. Ale z určitého případu, u něhož známe položky, které připadly ze zaslanych peněz na jednotlivé osoby, je patrné alespoň tolik, že podíl, jehož se dostalo Vetrovi, není nikterak v nepoměru k podílům ostatním. V březnu roku 1658 došlé příspěvky byly rozděleny tak, že senior Bythner dostal 50 tolarů, Vetter 15, Mik. Gertich a Felin po 10, ostatní po 7 tolařech⁴⁶.

Po smrti seniora Martina Gerticha (1658) usiloval Komen-

⁴² Jana Amose Komenského Korrespondence. Vydal A. Patera. Rozpravy České akademie. tř. III, roč. I, čís. 2. V Praze 1892, str. 193, čís. 166.

⁴³ A. Gindely, Üb. d. Joh. Amos Comenius Leben und Wirksamkeit (Comenius-Studien. Heft 6, Znaim 1893), str. 78.

⁴⁴ A. Patera, Jana Amosa Komenského Korrespondence. 1892, str. 260, čís. 224.

⁴⁵ A. Patera, Jana Amosa Komenského Korrespondence. str. 282.

⁴⁶ J. Kvačala, Korrespondence Jana Amosa Komenského (spisy J. A. Komenského, č. 1. (druhá část) 1898, str. 242, čís. 203.

ský o to, aby se jemu a Bythnerovi dostalo po vhodném nástupci⁴⁷.

V dopisech, které o tom Bythnerovi psal, vyskytuje se několikrát jméno Daniele Vettra, který byl jeden z navrhovaných kandidátů⁴⁸. Komenský si tehdy přál za svého nástupce P. Figula⁴⁹. Bythnerův úsudek o Vetrovi nezněl příznivě. Bythner ovšem Vetrovi valně nakloněn nebyl, byl, zdá se, spíše jeho odpůrce. Jak z Komenského dopisu víme, vytýkal Bythner Vetrovi zdětinštění (puerilitas)⁵⁰ a zmínka v Bythnerově dopisu Komenskému ze 4. listopadu 1661, že zvláště V. se málo k tomu hodí, aby při ordinaci biskupa zastupoval Komenského (jak tento navrhoval v dopise ze 27. září 1661⁵¹), týká se zajisté také Vettra⁵².

S jiné strany byla Vetrovi vytýkána jakási zdlouhavost nebo nedbalost⁵³. Co Komenskému samému u Vettra asi nejvíce vadilo,

⁴⁷ A. Gindely, *Üb. d. Joh. Amos Comenius Leben u. Wirksamkeit. Comenius-Studien*, Heft 6. Znaim 1893, str. 87 a d.

⁴⁸ A. Patera, *Jana Amosa Komenského Korrespondence* (v Praze 1892), str. 217, čís. 193 A; str. 223, čís. 200; str. 228, čís. 204; str. 254, čís. 217.

⁴⁹ *Srov. Komenského dopis Bythnerovi z 29. června 1661* (A. Patera, *Jana Amosa Korrespondence*, str. 223, čís. 200).

⁵⁰ *Primus (totiž Felinus) enim inter nominatos vinositatis arguitur a pluribus jam. nuper et denuo, alter (totiž Vetterus) puerilitatis cujusdam Te ipso teste...* píše Komenský v říjnu 1660 Bythnerovi (A. Patera, *Jana Amosa Komenského Korrespondence* [1892], str. 217, čís. 198; J. Kvačala, *Spisy Jana Amosa Komenského*, čís. 1, *Korrespondence* [1898], str. 271, čís. 225).

⁵¹ A. Patera, *Jana Amosa Komenského Korrespondence*, str. 228, čís. 204. Komenský navrhoval tu za svého zástupce buď Václava Tita nebo Daniele Vettra.

⁵² A. Patera, *J. A. Komenského Korrespondence*, str. 231, čís. 106. *Ważniejszaby to była, a niżeli gdybyś W. M. substitutos ad talem actum minime proportionatos (jako jest osobliwie V.), tę tak poważną sprawę odprawił. Písmeno V. značí tu patrně Vettra. V předcházejícím textu čte se věta: W. M. mi teraz dawasz na to odpowiedź, nempe ut aliquis alterius episcopi personam sustineat, nempe V. T. aut D. V. — v níž zkratky V. T. a D. V. znamenají Václava Tita a Daniele Vettra. Také Václav Titus byl tehdy již stařec (srov. slova: excepto V. Tito sene, v dopisu Komenského z 27. září 1661. Patera, *Komenského Korrespondence*, str. 227). Vykládati zkratku ve větě: jako jest osobliwie V. na Václava (Tita), není odůvodněno.*

⁵³ *Des Herrn Vettern Langsamkeit oder Nachlässigkeit ist zu verwundern, píše Jan Felinus Mikuláš Gertichovi 17. července 1660.* (A. Patera, *Komenského Korrespondence*, str. 212, čís. 190.)

aby se stal jeho nástupcem, byl vysoký již věk Vetrův a jeho churavost⁵⁴. Konečně se Komenský a Bythner dohodli roku 1662 o osobě kandidátově, jimž byl Mikuláš Gertichius. Byl také zvolen seniorem na synodě, která se konala počátkem listopadu toho roku v Mielęcině⁵⁵. Nedlouho po této synodě (a snad v souvislosti s ní) stala se osoba Vetrova předmětem nějakých sporů nebo pomluv, jakých, ovšem nevíme, ježto se nám nedostává bližšího vysvětlení k poznámce Komenského v dopise zaslaném 20. února 1663 Mikuláši Gertichiovi: *Quod errore circa Fr. Vett. admissum emendare paratus est r. d. collega, et Tu annuis, bene est: complanabimus ita scandalum inter nostros exoriri coeptum. Fiat in nomine Dei post Pascha, eligite Vobis tempus, quando dilecto vacet Vos visere voceturque Fr. Vett. et ibi hoc (Zbor czeski zwoławszy ile ich być może) peragetur communi solatio*⁵⁶.

Když se Daniel Vetter stal konseniorem, překročil již 70. rok svého života⁵⁷. Také o konseniorátu Vetrově získáváme z listů Komenského leckterý údaj. Tak žádal Komenský v dopise zaslaném Bythnerovi 27. září 1661: *Nempe ut e modernis candidatis duo illi (consenioratus gradu nondum ornatī Daniel Vetterus et Petrus Figulus) synedrio Unitatis aggregentur...*⁵⁸. Znovu pak navrhoval Komenský Daniele Vetra pro volbu ad consenioratum v listu svědčícím J. Bythnerovi z 22. srpna 1662⁵⁹. V létě následujícího roku

⁵⁴ *Mihi non est nisi unus consenior I. F; si tamen electio e pluribus fit, adjungerem tres alios, ut candidatorum quaternarius esset numerus, Augustinum Mitem, Daniele Vetterum, Petrum Figulum; sed priores duo, quia aetate gravati (alter etiam morbis), quid inde spei ad levamen mihi et successionis spem? Dopis Komenského Bythnerovi 5. července 1661. (A. Patera, Komenského Korrespondence, str. 223, čís. 200).*

⁵⁵ *A. Patera, Komenského Korrespondence, str. 258, čís. 223. W. Bickerich, Das Tagebuch d. polnischen Unität von 1643–1751. (S. A. aus Posens kirchlicher Vergangenheit, Jahrb. der Evang. Vereins für die Kirchengesch. der Provinz Posen. Jahrgang 1913), str. 28.*

⁵⁶ *A. Patera, Komenského Korrespondence, str. 257, čís. 221.*

⁵⁷ *Podle J. Jirečka (Rukovět II. 249) byl Daniel Vetter r. 1660, „ač ne-li dříve, ustanoven conseniorem“. E. Walter (Xen. Prag., str. 203; Čs. E. I) udává, že se jím stal kolem r. 1650, R. Vonka (Věstník Ped. III, str. 171), že jím byl již r. 1657.*

⁵⁸ *A. Patera, Komenského Korrespondence, str. 228, čís. 204.*

⁵⁹ *A. Patera, Komenského Korrespondence, str. 254, čís. 217.*

pak stal se Daniel Vetter konseniorem a byl Bythnerem v úřad uveden (27. června 1663)⁶⁰. To je zároveň, pokud vím, poslední zmínka o D. Vetrovi.

⁶⁰ W. Bickerich, Das Tagebuch der polnischen Unität von 1643—1751. (S. A. aus Posens kirchlicher Vergangenheit, Jahrb. des Evangel. Vereins für die Kirchengesch. d. Provinz Posen. Jahrg. 1913), str. 29. Na jaře téhož roku setkáváme se ještě se jménem Vetrovým na listu, který zalali starší Jednoty z Amsterdamu 28. května 1663 Bratřím uherským. Čteme tam podpisy: J. A. Comenius, Joh. Bitnerus, Nicol. Gertichius, Dan. Veterus. J. Kvačala, Spisy J. A. Komenského, čís. 1. Korrespondence (1898), str. 278, čís. 232.

*   *
                  *

Z prvních písmen slov, jimiž se počínají verše bratrských písní, lze zpravidla sestavit jméno autorovo. V písni „Sláva života věčného“ v sbírce „Písně duchovní evangelistské“ 1615, str. 507—509 dostaneme spojením počátečních písmen: Strycowaa D. Je tedy možné, že skladatelem této písně byl Daniel Vetter. Věc by byla zajímavá také proto, že v tom případě je tu jediný doklad, že Daniel ve svém mládí užíval také tohoto jména svého otce. Na Vetrovo autorství písně „Sláva života věčného“ upozornil H. Jireček příspěvkem v svém výtisku Jirečkovy Rukověti (v knihovně Národního musea v Praze).